

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

גליון מספר 377

י"ג שבט
תשפ"ו

פרשת בשלח - שבת שירה

דרך חיים

"וירוהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים" (שמות טו כה). אומרת המכילתא (מכילתא דרבי ישמעאל בשלח פרשה א): "ר' יהושע אומר: זה עץ של ערבה. ר' אלעזר המודעי אומר: זה עץ של זית, שאין לך עץ מר יותר מעץ זית. ר' יהושע בן קרחה אומר זה עץ הרדופני [שכדברי הערוך הוא אילן שגדל על פני המים ועושה פרחים מרים מאד הדומים לשושנה והם סם המוות של בהמות]".

ממשיך המדרש ואומר: "רבן שמעון בן גמליאל אומר: בא וראה כמה מופרשין דרכי הקדוש ברוך הוא מדרכי בשר ודם. בשר ודם במתוק מרפא את המר, אבל הקדוש ברוך הוא מרפא את המר במר. הא כיצד? נותן דבר המחבל לתוך דבר המתחבל כדי לעשות בו נס". טעם הדבר הוא שלא יתלו את הנס בטבע העץ המתוק שהושלך לתוך המים.

כיוצא בדבר מסופר בספר מלכים, שכאשר בא אלישע הנביא ליריחו אמרו לו אנשי העיר שהמים רעים, ולכן הארץ משכלת יושביה. אלישע יצא אל המקום שמשם נובעים המים והשליך שם מלח. "ויאמר כה אמר ה' רפאתי למים האלה לא יהיה משם עוד מות ומשכלת. וירפו המים עד היום הזה כדבר אלישע אשר דבר" (מלכים ב פרק ב פסוק כא-כב). מדייקת המכילתא: "והרי מים מתוקין כיון שאתה נותן בהן מלח מיד הן נמלחים, הא כיצד? נותן דבר המחבל לתוך דבר שנתחבל כדי לעשות בו נס". ללמדנו שכן הוא דרך ה' להמתיק את המר במר. שלא יהיה פלא בעינינו כשאדם מתייסר בייסורים קשים ומרים, מתפלל ומתחנן לקדוש ברוך הוא שימתיק לו את החיים שלו, ואז הוא נתקל בתוספת של מרירות, בתוספת של מליחות. כל זה ניסיון של הקב"ה לאמונה שלנו. אם הוא ימשיך לבטוח ולהאמין שאדרבה דווקא המר ייהפך למתוק.

אם חס ושלום אדם יתייאש ולא יתלה בטחונו בבורא, יישאר במרירות שלו. כך כותב אחד הקדמונים על הפסוק "הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם" (תהלים קמז ג). שדרכי ה' יתברך אינם כדרך בשר

ודם. בשר ודם שמרפא כאב ומחלה מתקן מכאן ולהבא, אבל בוודאי שאם מתחילה לא היה כאב היה עדיף. אבל הקב"ה מחזיר את הרע עצמו לטוב, כמו שנאמר "אל תשמחי אויבתי לי כי נפלתי קמתי כי אשב בחושך ה' אור לי" (מיכה ז ח). אומרים חז"ל אלמלא נפלתי לא קמתי ואלמלא ישבתי בחושך לא היה ה' אור לי (ילקוט שמעוני תהלים תרכח). כי הנפילה היא סיבת הקימה והחשיכה היא סיבת האורה. זוהי משמעות הפסוק "ומחבש לעצבותם", בעצבות עצמה הוא מחבש והופך אותה לטוב.

כך מצינו גם אצל יוסף הצדיק. אותן הסיבות שהתחכמו אחיו להדוף אותו, לאבד אותו, על ידן בעצמן עלה לגדולה ולמלוכה. וכן ראינו בימי מרדכי ואסתר, שעצם הצער הפך לגדולה וכבוד וישועה נפלאה.

משלו משל למה הדבר דומה. לאדם אחד הייתה אבן יקרה ששווה אלפי דינרי זהב. יום אחד ראה שנעשה בה סדק, וצערו היה גדול מנשוא. אמר לו אומן אחד מנע קולך מבכי, הפוך מספדך למחול. אני מפתח על האבן הזה את שמך פיתוחי חותם. הסדק הזה שאתה מצטער עליו יהיה ראש פינה למלאכת הפיתוח, ממנו נמשוך ציצים ופרחים, מעשים להפליא. עד אשר האבן הזאת תהיה שווה כפל כפליים מאשר מקודם שלא היה בה את הסדק הזה.

כך היה מפרש הגאון הצדיק ר' מרדכי שטרנברג זכר צדיק לברכה על הפסוק "ואת עמק עכור לפתח תקוה" (הושע ב יז). עמק עכור, הסדק והשבר, יתגלה כפתח של תקוה, לא פתח של תקוה אחרת אלא שהסדק הוא עצמו פתח התקוה. זה דרכם של צדיקים בתפילתם להפוך את הנגע לעונג, את הצרה לצרה, ואז מתברר שהכל היה לטובה.

כך מסביר מרן החתן סופר על הפסוק "וראית את אחורי ופני לא יראו" שנאמר במראה הגדול שמשא רבינו ראה. "וראית את אחורי" תראה לאחר הדברים כמה הכל היה לטובה. ואותם פנים שאתה מוצא בשעת הניסיון לא ייראו עוד בשעת הטוב שייחשף לאחר מכן. כך כשנזכר שהקב"ה יסיים את הגלות המרה הזו, יתברר שהגלות עצמה הייתה סיבת הגאולה.

נקדים מעט בשבחה של ארצנו הקדושה. ארץ ישראל ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה. ארץ שזכינו בה בחזרה אחרי כל כך הרבה שנות נדודים. וזה לשון בעל ספר החרדים: "צריך כל איש ישראל לחבב את ארץ ישראל ולבוא אליה מאפסי ארץ בתשובה גדולה כבן אל חיק אמו. כי בעוונינו שנקבעה בכיה לדורות יען כי מאסנו בה, שנאמר: "וימאסו בארץ חמדה". ופדיון נפשנו יהיה במהרה כמו שנאמר: "כי רצו עבדיך את אבניה". ומה טוב ומה נעים לשיר שיר ידידות אשר יסד רבי יהודה הלוי באהבה רבה "ארץ הקדושה יקרה חמודה".

עוד אומר בעל 'חסד לאברהם'; כל הדר בארץ ישראל נקרא צדיק, הגם שאינו צדיק כפי הנראה לעינינו, בהכרח שהוא צדיק כי אחרת היתה הארץ מקיאה אותו. וביאר הרב דסלר (מכתב מאליהו ח"ג) שמה שאמרו חז"ל שכל הדר בארץ ישראל נמחלים עוונותיו, הכוונה שמגיעה לידו התעוררות בארץ ישראל וממקום זה נמחלים עוונותיו. עוד כותב הרב דסלר במכתב מרגש על ארצנו הקדושה: "ובאמת מה נפלא איך נשארה אהבת הארץ בליבנו אחר שגלינו ממנה אלפים שנה. כי אין זו לאומיות כמו אצל האומות, כי אהבה זו תלויה בקדושה שבארץ, ואותה קדושה דבוקה בנו כי היא ירושה בנפשנו מאברהם אבינו ע"ה שמסר נפשו לעמוד בניסיון של "לך-לך".

מנהג ישראל לערוך בליל ט"ו בשבט 'סדר' לברך על פירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל. בדין קדימות בברכות נחלקו התנאים; לדעת ר' יהודה לעולם מברכים על שבעת המינים ופוטרים את שאר הפירות. לדעת חכמים מברכים לעולם על החביב - מה שאנו אוהבים יותר. אם אנחנו אוהבים את התפוז נעדיף לברך עליו בתחילה ברכת בורא פרי העץ ונפטור את התמר והענב, אפילו שהם משבעת המינים. הרא"ש פסק כרבי יהודה והרמב"ם פסק כחכמים. מרן השלחן ערוך (או"ח ריא ב) הביא את שתי הדיעות ולא הכריע ביניהן. ביאר את דבריו הכף החיים שממה שהביא בראשונה את דעת הרא"ש כוונתו לפסוק כדבריו, שלעולם מברכים על מין שבעה לפני כל פרי אחר כזה או אחר אפילו שהוא חביב. ומענין שכה"ח כותב שאם יש לו פירות שלא משבעת המינים, יש להעדיף לברך על תפוחים ואגוזים שארץ ישראל נמשלה אליהם, ולכן יש להם עדיפות על פני שאר הפירות.

מי שאכל שני 'כזית' משבעת המינים ולא יודע בעל פה את הברכה מעין שלוש לא יברך 'בורא נפשות', שאין ברכה זו פוטרת ברכת 'מעין שלוש'. אכל חצי כזית משבעת המינים, וחצי זית משאר דברים כפירות אחרים, דגים וכדומה, לא יברך בסוף לא 'בורא נפשות' ולא ברכה מעין שלוש, שאין מאכלים אלו מצטרפים

הסביר החפץ חיים את הפסוק "ויבואו אלימה ושם שתיים עשרה עינות מים ושבעים תמרים ויחנו שם על המים". לפני שבאו בני ישראל לאלים הם היו במרה. הם לא יכלו לשתות מים כי היו מרים בנפשם והתלוננו על משה מה נשתה. אבל אם הם היו יודעים שבעוד כברת ארץ יהיו כבר מים לרוב, "שתיים עשרה עינות מים" מתוקים וערבים, ששם נחו עשרים ימים כנגד מה שלא היה להם מים באותו יום ששהו במרה, לא היו מתרעמים ומתלוננים בכלל. כך בכל הזמנים האדם הוא קצר רוח, ולכן הוא מתלונן ומלא טענות ותרעומת על מצבו מחמת קוצר ראייתו. אבל אם הייתה לו את האפשרות לראות מה עתיד לקרות לו בעוד זמן מה הוא לא היה מתלונן. אדרבה, היה ברור לו שלצאת מהמיצר ולהיגמל מהצרות יש רק דרך אחת ויחידה - הביטחון בה'. שעל ידי הביטחון בה' מתברר למפרע שהקב"ה מצמיח קרן ישועה מתוך המרירות עצמה והופך אותה למתיקות רבה וגדולה.

שבת שלום!

בדרכו של ר' אריה

רחל קרמר, חברו של מאיר פיינשטיין, חברו לכלא ולגורל של משה ברזני, מספרת:

את ר' אריה הכרתי עוד בילדותי. אליו היו אנשי השכונה פונים כדי שיפתור את בעיותיהם.

לימים, כשהייתי חברתו של מאיר פגשתי בו. עם מאיר היה לו קשר הדוק. כי מאיר היה תלמיד בישיבתו של הרב. כאשר נודע לו גורלו של מאיר אשר פוצץ עצמו ברימון יד בתא הגרדום יחד עם משה ברזני, בא אליי לנחמני.

הוא, הרב הגדול, בא לעודד נערה בת 16 ולבכות עימה את מר גורלה...

(צדיק יסוד עולם עמוד 205)

הלכה ומנהג

נמצאים אנו בערב ט"ו בשבט - ראש השנה לפירות האילן, ולכן נחרוג ממנהגנו לעסוק בהלכות שבת ונעסוק מעט בענייניו של יום. ימים אלו מסוגלים לפריחה רוחנית ועשייה ברוכה, כמו שדרשו חכמינו על הפסוק: "כי האדם עץ השדה" שישנו קשר רב בין העץ ופירותיו לאדם ולמעשיו.

יחד. מי שאכל פירות האדמה ופירות שבעת המינים, יקדים לברך 'בורא נפשות' ורק אח"כ מעין שלוש. אפשר לפטור בברכת 'על העץ' בברכת מעין שלוש גם פירות אחרים שאדם אכל, משום שהם נחשבים לעץ וברכתם הראשונה 'בורא פרי העץ'.

שו"ת עם הרב חיים אידלס

שאלה: האם מותר לתלמיד חכם לענות "אמן", קדיש ושאר דברים שבקדושה באמצע סעודתו או שיימנע מזה משום איסור דיבור בשעת הסעודה?

תשובה: כל דבר שבקדושה מותר לענות באמצע הסעודה. ועל אדם שכזה (גם לת"ח) כן אומרים "שומר פתאים ה'". כן פסק בעל הלבושי מרדכי (תניינא סי' לז).

שאלה: באמצע טיש של האדמו"ר התפללו מנחה, האם לאחר מכן עליו לשוב ולברך?

תשובה: מכיוון שהתפללו תוך כדי הטיש ולא יצאו החוצה זה לא נחשב להפסק, וממשיכים לאכול על סמך הברכה הראשונה. אבל אם יצאו החוצה להתפלל, אלו שלא נטלו ידיים צריכים לברך שוב ברכה ראשונה, והברכה האחרונה תחול על כל האכילה. אבל אם נטלו ידיים ואכלו חלה אין צריך לברך שוב, ומחוייבים רק ליטול ידיים בלי ברכה.

שאלה: האם שלושה שאכלו יחד צריכים לזמן על הכוס?

תשובה: יש מצוה לכתחילה לזמן על כוס, שנאמר "כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא" (סי' קפב ס"ז ובמ"ב שם). אבל כשאין יין בבית מקילים לזמן בלי כוס. ישנה מחלוקת אם ברכת המזון טעונה כוס אפילו ביחיד, ומנהג העולם שלא לברך על הכוס ביחיד (סי' קפב ובמ"ב שם). וגם כששלושה אכלו יחד- העולם מיקל בזה שיברכו בלי כוס (שם ובכה"ח). לעומת זאת מצאתי באור לציון (פמ"ו) שכדאי להחמיר בשלושה לברך עם כוס.

שאלה: האם עיוור צריך ליטול מים אחרונים, שלא שייך בו הטעם של סימוי העיניים?

תשובה: כן, משום הטעם השני של מים אחרונים- "והתקדשתם והייתם קדושים" (ספר הסומא בשם הגר"מ שטרנבוך).

